

PUNKTACJA CZASOPISM STAROŻYTNICZYCH: MATERIAŁ DO DYSKUSJI  
NA POSIEDZENIU KNOKA PAN 24 LISTOPADA 2018

1. Rozporządzenie MNiSzW z 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism i recenzowanych materiałów z konferencji naukowych (= rozporządzenie) przewiduje utworzenie wykazu czasopism obejmującego (uwzględniono tylko czasopisma humanistyczne):
  - a. czasopisma ujęte w bazie Scopus,
  - b. „czasopisma ujęte w bazie Arts & Humanities Citation Index (Web of Science),
  - c. czasopisma, które będą finansowane w ramach programu „Wsparcie dla czasopism naukowych” (program miał objąć 500 polskich czasopism),
  - d. czasopisma zagraniczne z bazy ERIH Plus, a także spoza baz, „jeżeli jest to uzasadnione pozycją tych czasopism” (decyduje ocena ekspercka).
2. W rozporządzeniu przewidziana jest następująca punktacja: 200, 140, 100, 70, 40, 20 punktów. W praktyce, w odniesieniu do czasopism humanistycznych ta zróżnicowana punktacja będzie dotyczyć tylko bazy Scopus. Punktacja ma zależeć od trzech wskaźników, które różnią się od siebie mało istotnymi szczegółami. Tu dla uproszczenia wybrano wskaźnik podany jako pierwszy, czyli SNIP (Source Normalized Impact per Paper). Np. SNIP 2017 oblicza się na podstawie liczby cytowań w roku 2017 artykułów opublikowanych w danym czasopiśmie w latach 2014–2016 (czyli trzech poprzednich).
3. W bazie Scopus można wygenerować listy rankingowe czasopism w obrębie poszczególnych dyscyplin (chodzi o dyscypliny wyróżniane przez Scopus; katalog dyscyplin różni się od przyjętego przez MNiSzW). Czasopisma z zakresu starożytności znajdują się w grupie Classics (147 tytułów – ale zob. 5), ale są też tytuły przypisane do innych grup (np. „Journal of Juristic Papyrology” – Archaeology; „Archiv für Papyrusforschung” – History; „Byzantinische Zeitschrift” – Literature and Literary History).
4. Pod koniec października MNiSzW opublikowało propozycje punktacji czasopism z bazy Scopus (zastrzegając, że to tylko wstępny projekt). Punktacja na tej wstępnej liście opiera się na wskaźniku SNIP obliczanym (i porównywanym) w obrębie poszczególnych dyscyplin (zob. 3).
5. Spostrzeżenie pierwsze: lista nie uwzględnia czasopism starożytniczych, które są w bazie Scopus, np. „Chiron”, „Electrum”, „Humanistica Lovaniensia”, „Museum Helveticum”, „Scripta Classica Israelica”. Dlaczego? Przyczyna jest banalna. Wśród 147 tytułów w grupie Classics są zarówno czasopisma, jak i serie wydawnicze (np. „Impact of Empire”, „Mnemosyne Supplements”). Lista ministerialna uwzględnia tylko czasopisma. Otóż Scopus błędnie zdefiniował pewną liczbę czasopism jako serie wydawnicze. Rezultat: nie ma ich na liście MNiSzW.
6. Spostrzeżenie drugie: Punktacja oparta na wskaźniku SNIP jest w wielu przypadkach zadziwiająca. „Gymnasium” ma tę samą rangę co „Classical Quarterly” (70 punktów), „Vestnik Drevnei Istorii” co „Historia” (100), a „Glotta”, „Hermes” oraz „Materiali e Discussioni” (40) wypadają gorzej niż „Graeco-Latina Brunensia” i „Euphrosyne” (70). Przypadek szczególnie wymowny: z jednej strony „Arethusa”, „Athenaeum”, „Bulletin de Correspondence Hellénique”, „Cambridge Classical Journal”, „Philologus” (wszystkie 20), z drugiej „Listy Filologicke”, publikujące głównie po czesku (100), oraz „Erga-Logoi”, czasopismo założone dopiero w 2013 r. (140). „Journal of Roman Studies” ma (zasłużenie) 200 punktów, a nieustępujący mu poziomem „Journal of Hellenic Studies” 70.
7. Skąd te osobliwości punktowe? Oczywiście z błędnego założenia, że można ustalać ranking czasopism humanistycznych na podstawie cytowań obejmujących tylko ostatnie 2, 3 czy 4 lata. Jeśli już w ogóle brać pod uwagę cytowania, to należałoby się cofnąć ok. 10 lat. Poniżej zestawienie (na podstawie Web of Science, który umożliwia takie obliczenia) cytowań dziesięciu roczników „Classical Quarterly” (według stanu na 22.11.2018):

Rocznik	Liczba cytowań	Liczba lat do 2018	Cytowania/jeden rok
58 (2008)	200	10	20
59 (2009)	181	9	20,11
60 (2010)	145	8	18,13
61 (2011)	129	7	17,86
62 (2012)	129	6	21,5
63 (2013)	92	5	18,4
64 (2014)	67	4	16,75
65 (2015)	39	3	13
66 (2016)	12	2	6
67 (2017)	4	1	4

Nawet w wypadku tak renomowanego czasopisma jak „CQ” trzeba kilku lat, by publikowane tam teksty zaczęły być szerzej cytowane. To w pewnym stopniu wiąże się z cyklem wydawniczym wielu czasopism, który może wynosić 2 lub 3 lata. Powielanie, dla czasopism humanistycznych, schematów bibliometrycznych stosowanych w odniesieniu do nauk ścisłych (tam artykuł może być wielokrotnie cytowany już po upływie kilkunastu miesięcy od opublikowania), jest rażącym błędem. Niestety, jest to już zapisane w rozporządzeniu i zmienić tego się nie da.

8. Przeanalizowano wysokie (relatywnie) wskaźniki cytowań trzech czasopism – „Erga-Logoi” (140 punktów), „Listy Filologicke” (100) i „Graeco-Latina Brunensia” (70).
  - a. „Erga-Logoi”: SNIP 1,134; 7 cytowań w 2017 r. artykułów opublikowanych w latach 2014–2016. 6 z 7 cytowań jest właśnie w „E-L”.
  - b. „Listy Filologicke”: SNIP 0,820; 4 cytowania j.w. 3 z 4 cytowań są w „LF”.
  - c. „Graeco-Latina Brunensia”: SNIP 0,286; 5 cytowań j.w. 3 z 5 cytowań to autocytowania. Wyniki były do przewidzenia. Wczesne cytowanie (w ciągu jednego lub dwóch lat od publikacji) jest możliwe zwłaszcza gdy: (a) autor cytuje sam siebie; (b) redakcja nakłania autora do cytowania tekstów, które ukazały się w tym właśnie czasopiśmie. (O tego typu praktykach zob. M.E. Falagas, V.G. Alexiou, *The top-ten in journal impact factor manipulation*, „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis” 56, 2008, 223–226.)
9. Rozporządzenie zostawia pewną furtkę, tzn. przewiduje dodatkową ocenę ekspercką w wypadku czasopism, którym przyznano punktację wyliczoną na podstawie SNIP (par. 13 ust. 2: zespół ekspercki może zaproponować zmianę liczby punktów o nie więcej niż dwa progi punktowe – a więc nawet w takiej sytuacji „Philologus” nie będzie wyżej punktowany niż „Erga-Logoi”).
10. Zespół może też zaproponować uzupełnienie listy o czasopisma spoza baz (zob. 1 d). Tytułem przykładu można podać kilka ważnych czasopism, których nie ma ani w Scopusie, ani w Web of Science, ani w ERIH Plus: „Revue des Études Latines”, „Revue Internationale des Droits de l’Antiquité”, „Studi Italiani di Filologia Classica”, „Würzburger Jahrbücher für die Altertumswissenschaft”.
11. Byłoby bardzo pożądane, gdyby ów zespół (w którym, jak można się obawiać, nie będzie przedstawicieli nauk o antyku) uwzględniał opinię szerszych gremiów akademickich, w tym komitetów PAN. Uzasadnione byłoby zwrócenie się do MNiSzW z pismem wykazującym zwięźle wady bazy Scopus (błędne definiowanie czasopism jako serii wydawniczych; osobliwości wynikające z oparcia się na wskaźniku SNIP) i podkreślającym ważność oceny eksperckiej – ale przy uwzględnieniu opinii gremiów reprezentujących poszczególne dyscypliny.